

TARİH İLE İLİŞKİLİ BİLİMLERİN ÖĞRENCİLERİN BİLGİ VE DÜŞÜNÇESİNDEKİ YERİ*

Place in the opinion of the Information and Associated Students of Science and History

Ebru ÖZTÜRKOĞLU**
Nejla GÜNAY***

Makale Geliş Tarihi: 13.08.2018

Makale Kabul Tarihi: 03.12.2018

Özet

Bu araştırmanın amacı; tarih biliminin diğer bilimlerden nasıl yararlandığını açıklayarak, bu bilimlerin öğrencilerin zihin ve düşüncelerine nasıl etki ettiğini belirlemektir. Araştırmada nicel araştırma desenleri arasında yer alan survey araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın kapsamı; Bayburt Merkez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, 11 farklı lisede öğrenim gören 296 kişiden oluşan 9. sınıf öğrencisidir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler önce yazıya geçirilmiş ardından verilerin çözümlenmesi için içerik analizleri yapılmıştır. Öğrencilerine 22 maddeden oluşan 5'li likert tipinde anket hazırlanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler [yüzde (%) ve frekans (f)] tablolar halinde gösterilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde "SPSS" uygulamasından yararlanılmıştır.

Mevcut anketten seçilen 7 sorunun da öğrenciler tarafından yorumlanması istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrenciler en çok arkeoloji kavramını açıklayarak örnekler vermiştir. Bunu sırayla antropoloji-ırk, epigrafi-kitabe, ekoloji kavramları takip etmektedir. Elde edilen bulgulardan öğrencilerin tarihin ilişkili olduğu diğer bilimlerden en fazla arkeolojiyi ve edebiyatı fark ettikleri tespit edilmiştir. Öğrenciler kimya dersi ile tarih dersini ilişkilendiremediği gözlemlenmiştir.

Ahahtar Kelimeler: Tarih dersi, tarihle ilişkili bilimler, öğrenme düzeyi

Abstract: *Bu araştırmanın amacı; tarih biliminin diğer bilimlerden nasıl yararlandığını açıklayarak, bu bilimlerin öğrencilerin zihin ve düşüncelerine nasıl etki ettiğini belirlemektir. Araştırmada nicel araştırma desenleri arasında yer alan survey araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın kapsamı; Bayburt Merkez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, 11 farklı lisede öğrenim gören 296 kişiden oluşan 9. sınıf öğrencisidir. Araştırma*

* Bu çalışma Nejla GÜNAY danışmanlığındaki Ebru ÖZTÜRKOĞLU'nun (2018) "9. Sınıf Tarih Dersinde Tarih Biliminin Diğer Bilimlerle İlişkisini Açıklamak İçin Sınıfta Uygulanan Teknik Strateji Etkinliklerin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinin verilerinden geliştirilmiştir.

** Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Türkçe ve Sosyal Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, ebruli181992@gmail.com.

*** Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Türkçe ve Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Tarih Eğitim Anabilim Dalı, gunaynejla@gmail.com.

kapsamında elde edilen veriler önce yazıya geçirilmiş ardından verilerin çözümlenmesi için içerik analizleri yapılmıştır. Öğrencilerine 22 maddeden oluşan 5'li likert tipinde anket hazırlanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler [yüzde (%) ve frekans (f)] tablolar halinde gösterilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde "SPSS" uygulamasından yararlanılmıştır.

The students were asked to interpret the 7 problems selected from the current questionnaire. According to the findings, students mostly explained the concept of archeology and gave examples. This is followed by anthropology-race, epigraphy-inscription, and ecology. It was determined that the students realized the most archeology and literature from other sciences related to history. It was observed that students could not associate history lesson with chemistry course.

Key Words: *History lesson, history related sciences, level of learning*

Giriş

Hiçbir bilim yoktur ki birbirinden bağımsız kendi dinamiğinde döngü oluştursun. Her bilim bir diğerini etkilemekte, yöntemler konusunda adeta birbirini beslemektedirler. Edward Carr'ın dediği gibi "Tarih yoktur, tarihçi vardır. Tarih, bugün ile geçmiş arasında bitmeyen diyalogdur." Hal böyle iken tarihin, coğrafya, hukuk, sosyoloji, edebiyat, kimya, filoloji, paleografya, epigrafi, etnografya vs. gibi birçok ilim ile etkileşim halinde olması elzemdir.

Önemi artan tarih'in, bir disiplin olarak insan yaşamında sosyal bilimlerde nerede yer aldığı konusu ise karşımızda durmaktadır. Hayatımızın akışı içerisinde tarihin anlamı nedir? (Vurgun, 2012, s.142) Kültürel bilgi tarih ve diğer disiplinler üzerine organize edilmiş olan bilgidir. Tarih ve diğer ilimler öğrencilerin dünyayı tanıma, anlama isteğini karşılamaya yardım eder. İnsanların ve toplumların işleyişlerinin kavranması oldukça zordur ve bu yüzden birçok disiplin bu konuda çalışmaktadır. Tüm bu disiplinlerin amacı insan davranışlarının altında yatan düşünce ve tutumların çözümlenebilmesine ve kavranmasına katkıda bulunmaktır. (Aslan, 2006,s.168)

Hiçbir bilim tek başına gelişemez. (Memiş, 1996, s.7) Sosyal bilimlerdeki çeşitli bilim dalları birbirinden mutlaka etkilenmektedir. (Özçelik, 2001, s.59) Tarih bilimi de birçok ilimle birlikte ve onların yardımıyla vücuda gelmiştir. (Memiş, 1996, s.7) Tarihçi hangi konuyu ele alırsa alsın konu yalnızca tarih bilimi ile sınırlandırılmaz. Stanford bunu açıklamak için at örneğini vermektedir. Bir atı bir fizikçi, bir zoolog, bir veteriner, bir ekonomist, bir kimyacı, bir ressam incelerse hepsi de atı farklı ve kendi bakış açılarından görececek ve tanımlayacaklardır. Oysa tarihçi hem ata, hem atın sahibine, hem atın içinde bulunduğu olaya, döneme, mekâna, hem o olayın ilişkili olduğu diğer olaylara, kısacası resmin bütününe anlam vermeye çalışacaktır. (Şimşek, 2011, s.226) E.A. Freeman'a göre tarihçi her şeyi, felsefeyi, hukuku, finansı, etnografyayı, coğrafyayı, antropolojiyi, tabiat ilimlerini vs. yi bilmelidir; çünkü bir tarihçi geçmiş zamanı tetkik ederken karşısına felsefe, hukuk, finans vs. meseleleri çıkmayacak mıdır? (Langlois ve Seignobos, 2010, s.43) Hangi ilimlerle ne oranda alakası bulunduğu, onlardan ne gibi hususlarda faydalanacağı hakkında fikir sahibi olan tarihçi bir problemle karşılaştığında hangi ilim dalının

yardımına başvurabileceğini bilir. (Kütükoğlu, 1997, s.9) Daha pek çok ilim de tarih için yardımcı ilimlerden sayılabilirler. Örneğin eski yazılar ilmi Paleografi, Geneloji (Şecere İlmi), Etnoloji, Etnografi, Filoloji, Epigrafi (Kitabeler İlmi), Nüvizmatik (Paralar İlmi), Diplomatik (Vesikalar İlmi), Siglografi (Mühürler İlmi), Folklor (Halk İlmi), Heraldik (Armalar İlmi), Kronoloji (Zaman İlmi) ve Meteroloji (Ölçüler İlmi) bu çeşit yardımcı ilimlerdenidir. (Memiş, 1996, s.7)

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, tarih biliminin diğer bilimlerden nasıl yararlandığını açıklayarak, bu bilimlerin öğrencilerin zihin ve düşüncelerine nasıl etki ettiğini belirlemektir. Genel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- 9.sınıf tarih dersinde bahsi geçen diğer bilimlerin varlığının öğrenci algısına yansımaları var mıdır?
- 2- Araştırmaya katılan öğrenciler, 9.sınıf tarih dersinde kullanılan görsellerle, diğer bilimler arasındaki ilişkiyi fark edebiliyor mu?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma desenleri arasında yer alan survey araştırma deseni daha çok belli bir grubun özellikleri ile tutum ve davranışlarını belirlemek için yapılır. Survey araştırmalarında en yaygın kullanılan veri toplama teknikleri anket ve mülakattır (Kıncal, 2015, s.47)

Nitel araştırmada insanların kendilerinin ve diğerleriyle olan ilişkilerinin incelenmesini sağlayan ve daha çok karşılıklı etkileşim gerektiren stratejiler kullanılmaktadır. (Böke, 2014, s.287-288)

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni Bayburt Merkez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaöğretim kurumlarında 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde, 9. sınıfta eğitim gören 296 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Bayburt Merkez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan 11 ayrı lisedeki 9. sınıf öğrencileridir. Kop Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Bayburt Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Şehit Sebahattin Bozo Anadolu Lisesi, Korkut Ata Anadolu Lisesi, Bayburt Fen Lisesi, Bayburt Kız Anadolu ve İmam Hatip Lisesi, Rekabet Kurumu Kız Anadolu Lisesi, Bayburt Anadolu İmam Hatip Lisesi, Bayburt Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Çoruh Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Bayburt Milli İrade Anadolu Lisesi, örneklem grubuna alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan anket formu, 22 soruluk 5’li likert tipi ile hazırlanarak 9.sınıf öğrencilerine sunulmuştur. Araştırmaya katılan 9. sınıf öğrencilerinden, anket sorularının içinden 7’sini yazılı olarak da cevaplandırmaları istenmiştir.

Geliştirilen anketin geçerliliği için Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde görevli tarih alanındaki uzmanların görüşleri alınmıştır. Hazırlanan sorular içerik ve dil anlatım özellikleri yönünden de incelenerek anketin son şekli verilmiştir. Anketteki ilk 2 soru alt problemleri kapsamadığından *Tabloda 1*’de 3. sorudan başlamıştır.

Verilerin Analizi

Uygulanan öğrenci anketleri okul dağılımına göre tek tek numaralandırılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler [yüzde (%) ve frekans (f)] tablolar halinde gösterilmiştir. Araştırmadaki 7 soruluk açık-uçlu anketten elde edilen verilerin çözümünde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş sınıflamalar (kategoriler) çerçevesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesini sağlayan bir araştırma tekniğidir. (Geray, 2011, s.151)

Bulgular

Bu bölümünde öğrencilerin anket sorularına vermiş oldukları cevaplar Tablo 1 dikkate alınarak yorumlanmıştır. 3-11-15-16-18-20-21. anket soruları da kodlanarak tablolar haline getirilip değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tablo 1
Öğrencilerin Algılama Durumlarına Yönelik Veriler

Öğrencilerin Algılama Durumları	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
S.3. Arkeoloji, Ekoloji, Irk, İstatistik, Kitabe gibi kavramları açıklayabilir, örnekler verebilirim.	115	38,9	99	33,4	58	19,6	9	3,0	5	1,7
S.4. Tarih biliminin diğer bilimlerden nasıl yararlandığını açıklayabilir, çıkarımlarda bulunabilirim.	78	26,4	107	36,1	80	27,0	17	5,7	11	3,7
S.5. Tarihi olayların anlaşılması açısından coğrafya bilimi önemlidir.	122	41,2	109	36,8	38	12,8	15	5,1	9	3,0
S.6. Arkeolojik kazı çalışmaları sayesinde bulunan kalıntılar ile tarih bilimi somutlaştırılmaktadır.	172	58,1	72	24,3	39	13,2	6	2,0	3	1,0
S.7. İnsan ırkının biyolojik ve fiziki yapısını, gelişimini merak edip araştırabilirim.	78	26,4	96	32,4	70	23,6	29	9,8	20	6,8
S.8. Geçmişte yaşamış toplumların gelenek, görenek ve töreleri ile kendi toplumunun gelenek görenek ve törelerini karşılaştırma yapabilirim.	116	39,2	87	29,4	54	18,2	17	5,7	20	6,8

S.9. Geçmişte yaşamış toplumların hukuk kurallarını dönemin şartlarına göre değerlendirebilirim.	84	28,4	101	34,1	67	22,6	22	7,4	6	2,0
S.10. Tarih dersinde işlenen konuları, kronolojik olarak zihnimde canlandırabilirim.	65	22,0	105	35,5	73	24,7	30	10,1	19	6,4
S.11. Edebiyat dersinde gördüğüm bir konuyu tarih dersinde de gördüm.	116	39,2	59	19,9	95	32,1	14	4,7	8	2,7
S.12. Tarihi olayları doğru değerlendirip, yorumlayabilirim.	63	21,3	136	45,9	68	23,0	15	5,1	8	2,7
S.13. Paleografya dünyada var olmuş dilleri inceler, filoloji ise eski yazıların okunmasını sağlar.	56	18,9	55	18,6	112	37,8	25	8,4	40	13,5
S.14. Toplumların yaşayışı, yapısı tarih bilimi için önemlidir.	150	50,7	97	32,8	30	10,1	8	2,7	4	1,4
S.15. Ferman, Şeriye sicilleri, berat vb. gibi kavramları açıklayabilir günümüzdeki karşılıkları ile kıyaslama yapabilirim.	44	14,9	49	16,6	146	49,3	29	9,8	17	5,7
S.16. Paralar üzerinde bulunan yazı, tasvir, tarih, resim gibi detaylar ilgimi çeker.	101	34,1	87	29,4	67	22,6	27	9,1	8	2,7

Yukarıdaki tablo dikkate alındığında 3. soruya katılımcıların %38,9'u tamamen katılıyorum derken, katılıyorum (%33,4) fikrim yok (%19,6), katılmıyorum (%3) ve kesinlikle katılmıyorum (%1,7) yanıtları ile öğrencilerin arkeoloji, ekoloji, ırk, istatistik, kitabe gibi kavramları açıklayabilir, örnekler verebilir, nitelikte oldukları söylenilebilir.

4. maddeye %36,1'i katılıyorum yanıtı ve diğer oranlar göz önüne alındığında öğrencilerin tarih biliminin diğer bilimlerden nasıl yararlandığını açıklayabilir, çıkarımlarda bulunabilir sonucuna varılabilir.

Öğrencilerin vermiş oldukları %41,2 ile tamamen katılıyorum ve %36,8 ile de katılıyorum yanıtına göre katılımcıların tarihi olayların anlaşılması açısından coğrafya bilimini önemli buldukları kabul edilebilir.

Anketteki 6. sorudan elde edilen veriler dikkate alındığında tamamen katılıyorum (%58,1) ile yarıdan fazla öğrencinin arkeolojik kazı çalışmaları sayesinde bulunan kalıntılar ile tarih bilimi somutlaştırıldığına katıldıklarını söylemek gerekir.

Öğrencilerin %32,4'i 7. maddeye katılıyorum yanıtını verirken bunu sırayla; tamamen katılıyorum (%26,4) fikrim yok (%23,6), katılmıyorum (%9,8) ve kesinlikle katılmıyorum (%6,8) yanıtlarını takip ettiği görülmektedir. Öğrencilerin insan ırkının biyolojik ve fiziki yapısını, gelişimini merak edip araştırabilmeyi tercih ettikleri sonucuna varılabilir. Ayrıca bu maddeye tamamen katılıyorum ve fikrim yok yanıtlarını verenlerin oranları da birbirine oldukça yakındır.

Anketteki 8. soru için öğrenciler %39,2 ile tamamen katılıyorum yanıtını verirken kalan diğer oranlar da düşünüldüğünde, katılımcıların geçmişte yaşamış toplumların gelenek, görenek ve töreleri ile kendi toplumunun gelenek görenek ve törelerini karşılaştırma yapabildiği sonucuna varılabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %34,1'i katılıyorum ve (%28,4) ile de tamamen katılıyorum yanıtları ile onların, geçmişte yaşamış toplumların hukuk kurallarını dönemin şartlarına göre değerlendirme yapabildiği anlaşılmıştır.

Madde 10'daki oranlara dikkat edildiğinde öğrencilerin tarih dersinde işlenen konuları, kronolojik olarak zihinlerinde canlandırabildiklerini kabul ettiklerine ulaşılabilir. Ancak bu maddeye öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde fikrim yok ile tamamen katılıyorum oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablonun 11. maddesine yönelik oranlara genel olarak bakıldığında öğrencilerin edebiyat dersinde gördükleri bir konuyu tarih dersinde de görebildikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Zira öğrencilerin %39,2'si tamamen katılıyorum ve % 19,9 'u katılıyorum demmiştir.

12. soruya verilen cevaplara bakıldığında %45,9 ile katılıyorum %23'ü fikrim yok, %21,3'ü tamamen katılıyorum, %5,1'i katılmıyorum ve %2,7'si kesinlikle katılmıyorum şeklinde sıralama dikkate alındığında öğrencilerin kendilerini tarihi olayları doğru değerlendirip, yorumlayabilir nitelikte olduklarını görmüşlerdir.

Bir başka anket maddesi ise "Paleografya dünyada var olmuş dilleri inceler, filoloji ise eski yazıların okunmasını sağlar." şeklindedir. Bu anket maddesi bilgi basamağına ait bir sorudur. Doğru olan bilgi ise "filoloji dünyada var olmuş dilleri inceler, paleografya ise eski yazıların okunmasını sağlar." şeklindedir. Ancak öğrencilerin büyük kısmı doğru bilgiyi hatırlayamamış ve %37,8'i fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Öğrenciler, toplumların yaşayışını, yapısını tarih bilimi için önemli buldukları sorusuna %50,7 ile tamamen katılıyorum yanıtı vererek kabul edilmiştir.

Yine 15. maddede ortaya çıkan oranlara bakılırsa %49,3 fikrim yok ile öğrencilerin çoğu istenen kavramları açıklayamadığı, bu kavramların da günümüzdeki karşılıkları ile kıyaslama yapamadığı yönündeki görüş ortaya çıkmaktadır.

Mevcut tablo göz önüne alındığında öğrencilerin %34,1 tamamen katılıyorum ve % 29,4 katılıyorum yanıtıyla paralar üzerinde bulunan yazı, tasvir, tarih, resim gibi detayların ilgilerini çektiği sonucuna ulaşılabilir.

Öğrencilerin kendilerini herhangi bir tabloda verilen istatistikî bilgilerden yararlanarak mevcut tablo hakkında değerlendirmelerde bulunabilecek nitelikte

gördüğü, katılımcıların %32,4'ü katılıyorum, %30,1'i tamamen katılıyorum yanıtları birlikte düşünüldüğünde anlaşılmıştır.

Tablodaki 18. Soru için öğrenciler %48,3 ile fikrim yok demiştir. 9. Sınıf tarih ders kitabında etkinlik 18 de verilen Osmanlı armasında resminde hiçbir açıklayıcı bilginin bulunmaması, gerekli bilginin öğretmen tarafından sağlanmasına yahut öğrencinin merak edip araştırmasına bırakılmış olduğu varsayılırsa öğrencilerin Osmanlı arması üzerindeki şekillerin ne anlama geldiğini söyleyememesindeki neden olarak gösterilebilir.

Tablodaki 19. maddeye yönelik oranlara bakıldığında da öğrencilerin en çok % 45,3'ü tamamen katılıyorum yanıtını vererek “sanat eserlerinin medeniyetlerin gelişmesine yardımcı olur” olgusuna katıldıkları görülmektedir.

Tablodaki 20. maddenin genel olarak sonuçlarına bakıldığında %44 'lük bir kısmın olumlu yanıt verdiği görülmüştür. Ancak fikrim yok ve kalan olumsuz cevaplar da göz önüne alınırsa öğrencilerin ülke, bölge, kent, dağ, ırmak vb. adların anlamlarını ve bu adların nereden geldiklerini merak etme, araştırabilme durumlarının ortalama düzeyde olduğu bilgisine varılabilir.

Öğrencilerin %40,5'i anketin 21. maddesine fikrim yok yanıtını verirken bunu sırayla; katılıyorum (%16,9) tamamen katılıyorum (%14,2), katılmıyorum (%13,9) ve kesinlikle katılmıyorum (%12,8) yanıtlarını takip ettiği görülmektedir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin farklı derslerdeki konuları birbiriyle ilişkilendirerek dersler arasında korelasyonel bir bağ kuramadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Öğrencilerin büyük kısmı %36,1 ile tamamen katılıyorum ve %36,8'le de katılıyorum yanıtları ile yaşadıkları çevrenin ve bu çevredeki değişikliklerin insan toplulukları üzerindeki etkisini tartışabilecek vasfı kendilerinde gördükleri sonucuna ulaşılabilir.

Anket soruları içinden belirlenen maddelere (3.-11.-15.-16.-18.-20.-21.) yönelik öğrencilerin cevap vermeleri, yorum yapmaları istenmiştir. Elde edilen bulgular ise şöyledir:

Arkeoloji, Ekoloji, Irk, İstatistik, Kitabe gibi kavramları açıklayabilir, örnekler verebilirim.” maddesine yönelik öğrenci görüşleri, araştırma yapılan okullar kapsamında tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 2
Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin Öğrenci Görüşleri

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı birimi	4	18
Arkeoloji kazı bilimi	12	54
Arkeoloji yazım bilimi	1	4
Arkeoloji eski hayvan veya fosilleri inceleyen bilim dalı	1	4
İrk bir kişinin ortak fiziksel özelliği sahip insan topluluğu	1	4
İstatistik bir şeyin %	1	4
Toplam	20	100

Tablodaki cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin en çok arkeoloji kavramını açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. 4 öğrencinin “arkeoloji kazı birimi” şeklinde ifade kullanması gözden kaçmamıştır. Yani onların “bilim” değil “birim” ifadesine yer verdikleri fark edilmiştir. İrk ve istatistik kavramları da iki öğrenci tarafından cevaplandırılmıştır. Tablonun geneli düşünüldüğünde katılımcıların istenilen kavramlar için kapsayıcı tanımlamalar yapamadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 3
Bayburt Anadolu İmam Hatip Lisesi'ndeki Öğrencilerden Gelen Yanıtlar

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı çalışması, eskiden kalmış şeyleri araştırma	16	64
Arkeoloji yer bilimi	1	4
İrk birbirinden farklı milletler	4	16
Ekoloji para birimi	1	4
Toplam	22	88

Tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin çoğu “arkeoloji kazı çalışması, eskiden kalmış şeyleri araştırma” şeklinde yanıt vermiştir. Arkeolojinin “yer bilimi” ve ekolojinin de “para birimi” olduğunu söyleyen öğrencilerin kavram yanlışlığına düştükleri anlaşılmaktadır. Ve kalan 4 öğrencinin de ırk için “birbirinden farklı milletler” şeklinde ifade kullandıkları görülmektedir. Ancak hiçbir öğrenci kitabe ve istatistik için yorum yapmamıştır.

Tablo 4
Bayburt Fen Lisesi’ndeki Öğrencilerin Görüşleri

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı <u>birimi</u>	2	7
Arkeoloji kazı bilimi	8	28
Arkeoloji fosil bilimi	1	3
Arkeoloji tarih öncesi devirleri araştırmada kullanılma	2	7
Arkeoloji kazı bilimi, bulunan malzemeler ile tarih bilimini somutlaştırma	2	7
Arkeoloji tarih bilimindeki toplumlar hakkında kültür, savaşları, medeniyet seviyesini inceleyen bilim	1	3
Antropoloji ırk bilimi	1	3
Ekoloji çevre bilimi	2	7
İnsan ırkının biyolojik ve fiziki yapısını araştırma	1	3
İrk bir kişinin doğup büyüdüğü yer, renk vb unsurların bütünü	1	3
Toplam	21	71

Yukarıdaki veriler dikkate alındığında öğrenciler tarafından arkeoloji kavramı hem sıklıkla tekrar edilmiş hem de örneklerle izah edilmeye çalışılmıştır. Yalnız bir öğrencinin “bilim” değil “birim” şeklinde ifade kullandığı gözden kaçmamıştır. Öğrencilerin örnekleri dikkate alındığında, arkeoloji için en çok benimsedikleri düşüncelerin; tarih öncesi zamanlar, fosiller, yerin altından çıkarılan malzemeler, tarihi eserler olduğu görülmektedir. Tabloda ırk kavramı için 3 öğrencinin yorumu mevcuttur. Öğrencilerden biri antropoloji ve ırk arasındaki ilişkiyi fark etmektedir. Diğer iki öğrencinin de ırk terimi için ortak düşüncesi “insanların fizyolojik, biyolojik yapısı ve kültürel geçmişleriyle bütününe bakılması” şeklindedir. Bir öğrenci ekolojinin çevre ile ilgilendiğini fark etmiştir. İstatistik ve kitabe için hiç yorum yapılmamıştır.

Tablo 5
Bayburt Kız Anadolu ve İmam Hatip Lisesi’nin Öğrencilerinin Yanıtları

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı bilimi	19	68
İrk fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insan topluluğu	3	11
Ekoloji çevre bilimi	2	7
Kitabe eski zamanlarda bilgilerin bir taş ya da bir şeyler üzerine yazılması	1	3
Toplam	25	89

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere öğrenciler en fazla arkeoloji kavramını tanımlamıştır. İrk, ekoloji ve kitabe de açıklanırken istatistik için hiç yorum yapılmamıştır.

Tablo 6
Bayburt Milli İrade Anadolu Lisesi’ndeki Katılımcıların Yanıtları

Görüşler	F	%
Arkeoloji kazı bilimi	3	12
Arkeoloji yer bilimi	1	4
İrk insanların geldikleri kavimler toplulukları	1	4
Kitabe eskiden hükümdarların yazdığı yazı	1	4
Ekoloji çevre bilimi	2	8
Toplam	8	32

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere öğrencilerin katılımları oldukça azdır. Verilen yanıtlara bakıldığında arkeoloji, ekoloji ve ırk açıklanmıştır. Ancak terimler için açıklamalar yeterli görülmemekle birlikte özellikle kitabe kavramına verilen yanıtın hatalı olduğu belirlenmiştir. Yine de bir öğrencinin ”Arkeoloji yer altından kalmış olan tarihi eserleri kazı çalışması yaparak gün yüzüne çıkaran bilim dalı. Bir gazete haberlerinde Moğolistan Türklerin kalıntılarının bulunduğunu okumuştum.” şeklindeki ifadesine bakılırsa, onun okulda öğrendiği bilgiyi günlük hayata taşıyarak kalıcı öğrenme gerçekleştirdiği kabul edilebilir.

Tablo 7
Rekabet Kurumu Kız Anadolu Lisesi’nde Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yanıtları

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı bilimi	19	65
Arkeoloji tarih öncesinde yaşamış insanların geçmişte kullandıkları eşyaları kazı yaparak bulma bilimi	1	3
Kim nerede ne zaman nasıl yaşamış gibi soruların cevaplarında arkeolojii kullanma	1	3
Ekoloji insan ve canlı çeşitlerinin aralarındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalı	3	10
İstatistik: bir konu hakkında yapılan araştırmalar sonunda elde edilen bilgilerden oluşan tablo	1	3
İrk farklı milletlerde yaşayan kişiler	1	3
Toplam	26	87

Tablodaki cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin arkeoloji bilimi için kapsamlı açıklama ve örnekler verdiği görülmektedir. Örneğin bir öğrencinin yorumu “Arkeoloji geçmişte yaşayan toplulukların veya kavimlerin yer altında gömülü kalan onların kullandığı eşyaları ve veya kültürlerini, o dönemin şartlarını belirli noktaları ekip halinde eşerek günümüze çıkaran tarih bilimine yardımcı bir bilim dalıdır.” şeklindedir. Ekoloji, istatistik ve ırk da açıklanan kavramlar arasındadır. Yalnız ırk kavramı için yapılan yorumun istenilen düzeyde olmadığı da görülmektedir. Kitabe ise tercih edilen bir kavram olmamıştır.

Tablo 8
Kop Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumu

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı bilimi	11	35
Arkeoloji kazı birimi	2	6
Arkeoloji genelde kazılar yapılarak çeşitli tarihi eşyaları bulma bilimi	2	6
Eski uygarlıklardan kalıntıları kazı yaparak ortaya çıkaran bilim dalı ve bulunan kalıntılar sayesinde tarih bilimi somutlaştırılması	1	3
Arkeoloji bilimi sayesinde çeşitli kemik, tarihi eserler vb. şeyler bulunması ve bunun hangi yıla ait olduğunu açıklama	3	10
Ekoloji çevre bilimi	2	6
Kitabe yazı bilimi	1	3
İrk millet	1	3
Toplam	23	72

Yukarıdaki tablo incelendiği zaman öğrencilerin istatistik haricindeki kavramları açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Yine en çok tercih edilen kavramın arkeoloji olduğu görülmüştür. Yalnız iki öğrenci arkeolojinin tanımını yaparken “bilim” yerine “birim” dedikleri fark edilmiştir. Ancak öğrenciler tarafından en çok kabul edilen görüş arkeolojinin kazı bilimi olduğudur. Öğrenciler bu ilim sayesinde geçmişe ait eşyaların, nesnelere ortaya çıkarılıp tarihin aydınlatılıp, somutlaştırılmasının mümkün olduğunu anlamışlardır. Ekoloji, kitabe ve ırk için yapılan yorumların ise yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 9

Şehit Sebahattin Bozo Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Bu Maddeye Verdileri Yanıtlar

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı bilimi	7	32
Arkeoloji kazı birimi	1	5
Arkeoloji kazı yapıp tarihe kalıntı bularak yardımcı olma	1	5
İstatistik veriler	1	5
İrk; bir kişinin fiziksel, dil, yaşam alanı gibi özelliklerin birleşmesi	1	5
Toplam	11	52

Yukarıdaki verilere bakıldığında öğrencilerin bu soruya katılımları oldukça düşüktür. Yine öğrenciler arkeoloji kavramı açıklamayı tercih etmişlerdir. Bir öğrenci “ırk bir kişinin fiziksel, dil, yaşam alanı gibi özelliklerin birleşmesi” şeklinde yorumda bulunmuştur. Bir başka öğrencinin “istatistik verilerdir.” şeklindeki ifadesi yeterli bulunmamaktadır.

Tablo 10

Bayburt Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı bilimi	7	23
Arkeoloji geçmişteki yer ve insanların durumlarını incelemek ve günümüze kadar gelen kalıntıları incelemek amacı taşıyan bir tarih bilimidir.” yanıtını vermiştir.	1	3
Toplam	8	26

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere bu soruya öğrenciler yeterince ilgi göstermemişlerdir. 8 öğrenci yalnızca arkeoloji için yorum yapmıştır. Diğer kavramlardan hiç bahsedilmemiştir.

Tablo 11

Çoruh Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı bilimi	10	50
İrk, farklı ülkede yaşayan insanların renk, dil, ahlaki gibi konularını birbirinden ayrılması	1	5
Toplam	11	55

Elde edilen verilerden hareketle 10 öğrenci “Arkeoloji kazı bilimidir.” derken yalnız bir kişi de “İrk: farklı ülkede yaşayan insanların renk, dil, ahlaki gibi konularını birbirinden ayırılır.” yorumunda bulunmuştur.

Tablo 12
Korkut Ata Anadolu Lisesi’nin Öğrencilerinin Yorumları

Görüşler	f	%
Arkeoloji kazı bilimi	23	66
Arkeoloji kazı bilimi toprağın altından eski dönemlere ait çanak, çömlek, kılıç, kalkan vb şeylerin toprak üstüne çıkarılması	3	9
Toprağın altında kalan fosillerin incelenme bilimi	1	3
İstatistik veri2	1	3
Toplam	28	81

Yukarıdaki tablo dikkate alındığı zaman öğrenciler en fazla katılımı arkeoloji için sergiledikleri görülmektedir. Ve 3 öğrencinin “arkeoloji kazı bilimi toprağın altından eski dönemlere ait çanak, çömlek, kılıç, kalkan vb şeylerin toprak üstüne çıkarılması” şeklindeki ifadesi uygun bir örnek olduğu söylenebilir. “İstatistik veri” yorumu istenilen açıklama için yeterli görülmesi de en azından öğrencinin bir fikrinin olduğu da pekâlâ kabul edilebilir. İrk, ekoloji ve kitabe için ise herhangi bir yorum yapılmamıştır.

“Edebiyat dersinde gördüğüm bir konuyu tarih dersinde de gördüm. “ maddesine yönelik araştırma yapılan okullardaki öğrenci görüşleri aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 13
Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Görüşleri

Görüşler	F	%
Göktürk	1	5
Hun devleti	1	5
Yazılar ve diller	1	5
Orhun kitabeleri	2	9
Toplam	5	24

Yukarıdaki tabloya bakıldığında yalnızca 5 öğrenci bu soruya katılım göstermiştir. Yapılan yorumlara bakıldığında öğrencilerin “Göktürkler, Hun devleti, yazılar ve

diller ile Orhun kitabeleri” ifadeleriyle edebiyat ile tarih dersini ilişkilendirdikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 14
Bayburt Kız Anadolu ve İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Verdiği Yanıtlar

Görüşler	F	%
Kutadgu Bilig	9	32
Divan-ı Lugati't Türk	2	7
Göktürk Devleti	8	29
Divanı Hikmet	2	7
Atabetü'l-Hakayık	1	4
Uygur	1	4
Bilge Kağan	2	7
Toplam	25	90

Yukarıdaki tabloya dikkate alındığı zaman, 9. sınıf ders kitabındaki “İlk Türk-İslam Devletleri” konusu içinde yer alan “Karanlıklar” başlığı altında Kutadgu Bilig’i, Divan-ı Lugati’t Türk’ü, Atabetü'l-Hakayık’ı, Divanı Hikmet’i görmek mümkündür. Öğrencilerin ise en fazla Kutadgu Bilig’i tercih ettikleri anlaşılmıştır. Sonraki tercihleri ise Göktürk Devleti’dir. Uygur, Bilge Kağan da tarih ile edebiyat arasında bağ kurabildikleri terimlerdir.

Tablo 15
Bayburt Fen Lisesi’nde Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	f	%
Göktürk Kitabeleri	6	27
Kutadgu Bilig	1	5
Yaratılış Destanı	3	14
Balbal Taşları	1	5
Toplam	11	51

Altı öğrenci “Göktürk Kitabeleri”, üç öğrenci “Yaratılış Destanı”, bir kişi “Balbal Taşları” ve son kişi “Kutadgu Bilig” örneğini vermiştir. Tablodaki cevaplar incelendiğinde öğrencilerin İslamiyet Öncesi Türk Tarihi konusu kapsamındaki kavramları belirttikleri anlaşılmıştır.

Tablo 16
Bayburt Milli İrade Anadolu Lisesi'nin Verdiği Yanıtlar

Görüşler	F	%
Kutadgu Bilig	5	20
Orhun Abideleri	3	12
Divanı Hikmet	2	8
Atabetü'l-Hakayık	2	8
Altun Yaruk	5	20
Toplam	25	100

Verilen cevaplara bakılırsa iki öğrenci “Atabetü'l-Hakayık ve Divanı Hikmet”, üç öğrenci “Orhun Kitabeleri”, beş öğrenci “altın yaruk, Kutadgu Bilig” yanıtları ile edebiyat dersinde gördükleri kavramları, konuları tarih dersinde de gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 17
Çoruh Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Verdiği Yanıtlar

Görüşler	f	%
Kültigin	3	15
Kutadgu Bilig	1	5
Orhun Abideleri	2	10
Divan-ı Lugati't Türk	3	15
Göktürklerin nerede yaşadıkları	2	10
Kaşgarlı Mahmut	3	15
Toplam	14	70

Öğrencilerden 3'ü “Kültigin, Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lugati't Türk” bir kişi “Kutadgu Bilig” ve diğer iki kişi de “Göktürklerin nerede yaşadıklarını” ile “Orhun Abideleri” ifadelerini kullanmışlardır. “Kültigin” cevabının “Orhun Abideleri” ile ilişkili olduğunu söylemek gerekir.

Tablo 18
Kop Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ndeki Katılımcıların Yanıtlara

Görüşler	F	%
Müslüman Türk devletlerinde ki bilimle uğraşan âlimleri	3	10
Ural Altay dil ailesi	1	3
Orhun Abideleri	2	6
Toplam	6	19

Tablodan elde edilen verilerden hareketle diğer okuldaki öğrencilerle ortak ifadenin Orhun abideleri olduğu görülmüştür. İki öğrenci "Edebiyat dersinde gördüğümüz Türkçenin gelişim evreleri konusunu tarihte de konu başlıkları halinde gördük. " yorumu ile birebir aynı yanıt vermiştir. Sorunun yanıtı için birbirlerine baktıkları muhtemeldir. Öğrencilerden biri de "Edebiyat dersinde gördüğüm bir konuyu tarih dersinde görmedim çünkü öğretmediler." diyerek iki ders arasında bağ kuramamıştır. İki ayrı öğrenci de aynı yorumda bulunarak "Edebiyat dersinde gördüğümüz Türkçenin gelişim evreleri konusunu tarihte de konu başlıkları halinde gördük. " demiştir. Katılımcılardan biri "Müslüman Türk devletlerinde ki bilimle uğraşan âlimleri edebiyat dersinde de gördüm." derken iki öğrenci "Orhun abideleri" diye yazarken üç kişi de "Ural Altay dil ailesi" yorumunda bulunmuştur.

Tablo 19
Bayburt Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Verdiği Yanıtlar

Görüşler	F	%
Orhun Abideleri	11	44
Toplam	11	44

Yukarıdaki tabloya bakıldığında yalnızca 11 öğrencinin örnek olarak "Orhun abideleri" dedikleri görülmektedir.

Tablo 20
Rekabet Kurumu Kız Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Yorumları

Görüşler	F	%
Kaşgarlı Mahmut	2	7
Divan-ı Lugati't Türk	4	14
Orhun Abideleri	7	24
Kitabeler, edebi eserler	1	3
Toplam	14	48

Yukarıdaki tablo dikkate alındığında, öğrencilerin 7’si “Orhun yazıtları”, 4’ü “Divan-ı Lugati’t Türk”, 2’si “Kaşgarlı Mahmut” ve biri de “Kitabeler, edebi eserler” şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo 21

Bayburt Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Katılımcıların Yanıtları

Görüşler	F	%
Alper Tunga Destanı	2	6
Toplam	2	6

Yalnızca iki öğrenci soruya “Alper Tunga Destanı” ifadesini kullanmıştır.

Korkut Ata Anadolu Lisesi ve Şehit Sebahattin Bozo Anadolu Lisesi öğrencileri bu soruya hiç cevap vermemiştir.

“Ferman, şer’iyye sicilleri, berat vb. gibi kavramları açıklayabilir günümüzdeki karşılıkları ile kıyaslama yapabilirim.” maddesine araştırma yapılan okullardaki öğrencilerin yanıtları tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 22

Görüşler	f	%
ferman padişah emri	6	27
Berat davetine karşılık vermek	1	5
Sicil bir kişinin belgesi	1	5
Toplam	8	37

Ahi Evran Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Katılımcıların Yorumları

Tablodan elde edilen verilere göre öğrenciler istenilen kavramları açıklamaya çalışmışlardır. Ancak öğrencilerin verdikleri tanımların, kavramlar için istenilen nitelikte olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca bahsi geçen kavramların günümüzdeki karşılıklarını da hiç kimse verememiştir.

Tablo 23
Bayburt Fen Lisesi’ndeki Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar

Görüşler	F	%
Ferman padişahın emirleri	7	25
Ferman padişahın emir ve yasaklarını belirten yazılı belgesi	4	14
Ferman padişahın tellallarla okuttuğu yazılar	1	4
Ferman padişahın yazılı olarak duyurduğu yeni kanunları	1	4
Toplam	12	47

Bu tabloda ise öğrencilerin yalnızca ferman kavramını açıklamayı tercih ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara bakıldığında 7 kişi “Ferman: padişahın emirleri.” derken diğer 4 katılımcılar da “Ferman: padişahın emir ve yasaklarını belirten yazılı belgedir.”, “Kralın veya padişahın söylediği sözlerin bir kağıtta yazılı olarak bulunmasıdır.”, “Ferman padişahın tellallarla okuttuğu yazılardır.”, “Ferman padişahın yazılı olarak duyurduğu yeni kanunları.” yorumlarında bulunmuşlardır.

Tablo 24
Bayburt Milli İrade Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	F	%
Ferman hükümdarların insanlara halka duyurmak istedikleri şeyin yazıldığı sayfa parçası	3	12
Ferman duyuru, resmi yazısı	1	4
Ferman padişahın emri veya kanun	1	4
Toplam	5	20

Katılımın az olduğu bu soruya öğrenciler yalnız fermanı açıklamıştır. Şeriyeye sicilleri ve berat kavramları ise tercih edilmemiştir.

Tablo 25
Çoruh Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	F	%
Ferman hükümdarların verdiği kurallar yazılı buyruk	5	25
Berat masumiyetin ispatı	1	5
Toplam	6	30

Tablo incelendiği zaman 5 öğrenci ferman kavramını açıklarken bir kişi de berat için “masumiyetin ispatı” demiştir. Şer’iyye sicillerini ise hiçbir öğrenci açıklamayı tercih etmemiştir.

Tablo 26
Rekabet Kurumu Kız Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	f	%
Ferman padişahın çıkardığı yazılı emirler	1	3
Ferman hükümdarın yayınladığı kendi yazdığı kanunlar	4	14
Ferman sultan gibi önemli insanların mektupları	1	3
Ferman önemli olan bir olayı duyurmak ilan etmek	1	3
Berat af demek	1	3
Ferman padişahın söylediklerinin yazıya geçirilmesi	1	3
Padişahların halka veya diğer hükümdarlara gönderdiği haberler	1	3
Toplam	10	35

Tablodaki veriler dikkate alındığı zaman, öğrencilerin en çok berat kavramını açıklayıp örnekler verdikleri görülmektedir. Bir öğrencinin de “berat af demektir” şeklindeki yorumu, kelimenin günümüzdeki ilk anlamını dikkate aldığını göstermektedir.

Tablo 27
Kop Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	F	%
Ferman padişahın çıkardığı yazılı emirler	1	3
Ferman padişahın emrettiği şeylerin kâğıda yazılması	1	3
Berat Osmanlı döneminde, bir göreve getirilen, aylık bağlanan, ayrıcalık, nişan ya da şan verilen kişiler için çıkarılan padişah buyruğu	2	6
Ferman buyruk, emir	1	3
Ferman padişahın bir konuda emir verip yardımcılara yapmalarını demeleri	1	3
Berat suçlunun mahkemesi sonucu tahliye alması	1	3
Berat Osmanlı döneminde bir göreve getirilen aylık bağlanan padişah buyruğu	1	3
Toplam	8	24

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere öğrencilerin açıklamak için en fazla tercih ettikleri kavram fermandır. Diğeri ise berattır. Ancak bir öğrencinin “berat suçlunun mahkemesi sonucu tahliye alması” şeklindeki ifadesi kelimenin günümüzdeki karşılığı ile yorumlandığının bir göstergesidir. Şer’iyye sicilleri ise açıklanmayan bir kavramdır.

Tablo 28
Bayburt Anadolu İmam Hatip Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yanıtları

Görüşler	F	%
Ferman haber demek, ölüm fermanı gibi	1	4
Toplam	1	4

Öğrencilerin yarısından fazlası ferman, şeriye sicilleri, berat gibi kavramları açıklayamayıp günümüzdeki karşılıkları ile kıyaslama yapamamıştır. Öğrencilerden yalnız biri “Ferman haber demektir. Ölüm fermanı gibi.” gibi hatalı yorumda bulunmuştur.

Tablo 29
Bayburt Kız Anadolu ve İmam Hatip Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yanıtları

Görüşler	F	%
Ferman hükümdarların verdiği uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk, yarlık	2	4
Toplam	2	4

Yalnız iki öğrenci “Ferman hükümdarların verdiği uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk, yarlıktır.” demiştir.

Tablo 30
Bayburt Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	f	%
Ferman padişahın yazdığı yazılar	2	6
Toplam	2	6

Bu maddeye cevap verme, yorum yapma oranı oldukça düşüktür. Sadece iki öğrenci “Ferman padişahın yazdığı yazılardır.” demiştir.

Tablo 31
Korkut Ata Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	f	%
Berat bir kişinin suçunun affedilmesi	1	3
Ferman ölüm fermanı	1	3
Berat savaş adı	1	3
Toplam	3	9

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan biri “Berat bir kişinin suçunun affedilmesi.”dir. Diğer iki öğrencinin yazmış olduğu yorum ise “Ferman ölüm fermanı. Berat savaş adı.” şeklindedir.

Tablo 32
Şehit Sebahattin Bozo Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	f	%
Ferman kanunların halka bildirimini	1	5
Toplam	1	5

“Ferman kanunların halka bildirimini.” Yorumunda bulunmuştur. Öğrenciler bu maddeye en düşük katılımı göstermiştir.

“Paralar üzerinde bulunan yazı, tasvir, tarih, resim gibi detaylar ilgimi çeker” maddesine araştırmaya katılan öğrencilerin yorumları tablo haline getirilerek değerlendirilmiştir.

Tablo 33
Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Katılımcıların Yorumları

Görüşler	f	%
10 TL’nin üzerinde Cahit Arf	2	9
5 TL Ord. Prof.Dr. Aydın Sayılı	2	9
50 kuruş üzerindeki Fatih Sultan Mehmet Köprüsü	1	5
200 TL de Yunus Emre	1	5
20 TL de Mimar Celalettin	1	5
Toplam	7	33

Yukarıdaki tablo dikkate alındığında, 2 öğrencinin “10 TL’nin üzerinde Cahit Arf vardır. 14 Ocak 1970, 5 TL mor, 20 TL yeşil, 100 TL mavi dir.” ifadesinde ve diğer 2 öğrencinin de “5 TL Ord. Prof.Dr. Aydın Sayılı 1913-1993” yorumunda buldukları görülmüştür. Başka bir öğrenci “50 kuruş üzerinde İstanbul’da bulunan Fatih Sultan Mehmet Köprüsü vardır. 200 TL de Yunus Emre, 20 TL de Mimar Celalettin” ifadesinde bulunmuştur.

Tablo 36

Rekabet Kurumu Kız Anadolu Lisesi’nde Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yanıtları

Görüşler	f	%
100 TL üzerinde İtri	2	7
200 TL de Yunus Emre	1	3
Toplam	3	10

Bu maddeye yönelik yapılan yorumlar dikkate alındığında öğrencilerin özellikle günlük hayatta kullandıkları paraların en fazla rengine dikkat ettikleri belirlenmiştir. Yapılan yorumlardan bazıları şöyledir: öğrencilerden 3’ü “100 TL mavi, Atatürk, Cahit Arf, 10 TL pembe”, “20 TL yeşil.”, “100 TL üzerinde İtri bulunmaktadır.”, diğer öğrenci de “200 TL’nin arkasında Yunus Emre var.”

Tablo 37

Kop Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Katılımcıların Yorumları

Görüşler	f	%
100 TL üzerinde İtri	2	6
200 TL de Yunus Emre	2	6
50 kuruş üzerindeki İstanbul Boğazı	1	3
Toplam	5	15

Yukarıdaki tablodan elde edilen veriler dikkate alındığında öğrencilerin 100 TL’nin, 200 TL’nin ve 50 kuruşun üzerlerindeki resimlerin neler olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Bazı öğrencilerin bu soruya yönelik yorumlarından bazıları şöyledir: “Eski 1 lirayı hatırlıyorum çok güzeldi.”, “Sudi Arabistan bölgesinde Mekke – Medine gibi yerlerde 1 TL’leri bile kağıttan olup, üzerlerinde krallarının fotoğrafları vardı ve ismi riyal idi. Mesela bir de sikkelerin üstünde Taç (krallarının taktığı eşya) vardı.”, “Eski paralarda değişik kişilerin resmi vardı.”, “Dedemin dedesinden kalan 100 TL değerindeki demir para”, “Hükümdarların kendi adına para bastırması dikkatimi çekti.”

Tablo 39
Şehit Sebahattin Bozo Anadolu Lisesi'ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	F	%
10 TL'nin üzerinde matematikçi Cahit Arf	2	9
5 TL'nin arka kısmında Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı ve bir atom modeli	2	9
Toplam	4	18

Tablo göz önünde bulundurulduğunda katılım az olmakla birlikte, 4 öğrencinin 10 TL ve 5 TL için yorum yaptıkları görülmektedir. Öğrenciler de soruya şöyle cevap vermiştir; “10 TL'nin üzerinde ön kısmında Atatürk, arka kısmında ünlü matematikçi Cahit Arf vardır. 5 TL'nin arka kısmında Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı ve bir atom modeli bulunur.” ve “10 TL'nin arka kısmında Cahit Arf vardır”

Bayburt Anadolu İmam Hatip Lisesi bu maddeye tamamen katılıyorum (%40) ve katılıyorum (%36) gibi yüksek oralarla cevap vermiş olsa da yalnız bir öğrenci “10 TL Cahit Arf” şeklinde ifadeye bulunmuştur.

Bayburt Fen Lisesi öğrencileri de %67,9 ile tamamen katılıyorum yanıtını verseler de fikirlerini ortaya koyan yorumlarda bulunmamışlardır.

Bayburt Kız Anadolu ve İmam Hatip Lisesi katılımcılarının verdiği yanıtlar bir birine oldukça yakındır. Öğrencilerin %21,4'ü katılmıyorum %17,9'u fikrim yok ve %25 katılıyorum, %17,9 katılıyorum demiştir. Üç öğrenci “10 TL'nin arka kısmında Cahit Arf in resmi vardır.” demiştir.

Bayburt Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin verdiği cevaplar sırasıyla %38,7 katılıyorum, % 29 fikrim yok ve %25,8 tamamen katılıyorum yanıtlarını takip etmektedir. Ancak öğrenciler bu soruya açıklamalarda bulunmamışlardır.

Bayburt Milli İrade Anadolu Lisesi öğrencilerinin bu maddeye verdiği yanıtlara bakıldığında %40'ı tamamen katılıyorum, %24'ü katılıyorum şeklinde olsa da sadece iki öğrenci ”10 TL üzerinde Cahit Arf in resmi var.” ve “100 TL mavi” yorumunda bulunmuştur.

Çoruh Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ndeki öğrencilerin yanıtlarına bakıldığında %25 fikrim yok ile %25 tamamen katılıyorum aynı sayıda iken %35 de katılıyorum şeklindedir. Ancak tek öğrenci “5 TL'nin rengi mor ve Atatürk'ün resmi var.” demiştir.

Korkut Ata Anadolu Lisesi öğrencilerinin “Paralar üzerinde bulunan yazı, tasvir, tarih, resim gibi detaylar ilgimi çeker” maddesine verdiği cevaplara bakıldığında %40'ı tamamen katılıyorum ve %31 katılıyorum ifadelerinin ağırlıkta olduğu gö-

rülmüştür. Yalnız iki öğrenci “5 TL Aydın Sayılı (1913-1993)” ve “1 TL 15 Temmuz” şeklinde yazmıştır.

“Osmanlı arması üzerindeki şekillerin ne anlama geldiğini söyleyebilirim.” maddesine araştırmaya katılan öğrencilerin yorumları tablo haline getirilerek düzenlenmiştir.

Tablo 39

Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Katılımcıların Yanıtları

Görüşler	F	%
Terazi adalet	3	14
Kılıç, kalkan, silah	4	18
IYI Arması	1	5
Toplam	8	37

8 öğrencinin yorumları incelendiğinde, Osmanlı armasındaki terazi, kılıç, kalkan ve IYI sembolü dikkat çeken şekillerden olduğu belirlenmiştir. Terazinin adalet anlamına geldiği ifade edilmiştir. Bir başka öğrencinin “Armadaki terazi adaletli olduğunu farklı bayraklar çok uluslu olduğunu kılıç hançer savaşa hazır bir toplum olduğunu.” ifadesi yer almaktadır. Bu yoruma yakın bir başka öğrencinin ifadesi ise şöyledir: “Kılıç kalkan silah vb. savaş unsurları barındırıyor. Bir tarafta Türk devletinin bayrağı bir tarafta Osmanlı bayrağı.” Son yorumda ise “IYI Oğuz armasıdır. Osmanlı’nın kullandığı kılıçlar, kalkan, tatr yayları” şeklindeki ifadeden öğrencinin popüler dizilerden etkilendiği söylenebilir.

Tablo 40

Bayburt Anadolu İmam Hatip Lisesi’ndeki Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar

Görüşler	F	%
Kılıç, silahlar	3	12
Osmanlı turası, bayrağı	2	8
Toplam	5	20

Katılımın az olduğu bu soruya bir öğrenci “İslam bayrağı, silahlar.” derken iki öğrenci “Kılıç, Osmanlı turası, Osmanlı bayrağı, Osmanlı arması Osmanlı’nın güçlü olduğunu anlatıyor.” söylemiştir. Ve bir başka katılımcı da “Adalet, Türklük, turan, İslam, gemicilik, ordu, düzen, güç.” şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo 41
Fen Lisesi'ndeki Katılımcıların Yorumları

Görüşler	F	%
Terazi adalet	4	14
Oklar savaş	1	4
Toplam	5	18

Öğrencilerin Osmanlı armasında en çok terazi şekline dikkat ettikleri fark edilmiştir. Ve bu şeklin de adaleti temsil ettiği öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Yazılan yorumlar ise; 2 öğrenci “Sol taraftaki terazi adaleti simgeler.”, tek öğrenci “Terazi adaletli bir yönetimin olduğunu gösterir.” ve son öğrenci “Terazi adaleti simgeler oklar savaşı simgeler.” şeklindedir.

Tablo 42
Bayburt Kız Anadolu ve İmam Hatip Lisesi'ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	F	%
Terazi eşitlik	11	39
Terazi, ok, yay, bomba, tekke, hilal, Osmanlı turası, bayrak, kılıç	1	4
Toplam	12	43

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere öğrenciler Osmanlı armasında terazi şeklini ve bunun anlamını belirtmiştir. 10 öğrenci “terazi eşitlik.” derken bir öğrenci de “terazi, ok, yay, bomba, tekke, hilal, Osmanlı turası, bayrak, kılıç” ifadesinde bulunmuştur.

Tablo 43
Bayburt Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ndeki Öğrencilerin Yorumu

Görüşler	F	%
Terazi eşitlik	3	10
Kılıç savaş	3	10
3 hilal İslamiyet	1	3
Toplam	7	23

Tablodan elde edilen verilere göre 3 öğrenci “terazi adalet anlamındadır. Kılıç savaş, 3 hilal İslamiyet” derken, bir öğrenci de “ayrımcılık yoktur her millet yaşayabilir.” ifadesinde bulunmuştur.

Tablo 44
Çoruh Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumu

Görüşler	F	%
Terazi adalet	1	5
Yeşil ve kırmızı bayraklar	3	15
Toplam	4	20

Verilen yanıtlar göz önünde bulundurulduğunda bu maddeye olumlu katılımın oldukça az olduğunu söylemek mümkündür. İki öğrenci “Yeşil ve kırmızı bayraklar vardır.” derken ve bir öğrenci de “Terazi adaletin simgesi.” ifadesinde bulunmuştur.

Tablo 45
Korkut Ata Anadolu Lisesi’ndeki Katılımcıların Yorumu

Görüşler	F	%
Terazi adalet	3	9
Yeşil ve kırmızı bayraklar	3	9
Silahlar savaş	2	6
Toplam	8	24

Çok az öğrenci fikrini belirtmiştir. Bunlardan biri “Üzerinde 2 bayrak var birisi İslamiyet-hilafet bayrağı diğeri Türklük bayrağı.” şeklindedir. Diğer yanıtlar ise “Yeşil bayrak İslam devleti olduğunu gösterir.” ile “Terazi adalet; silahlar savaş” şeklindedir.

Tablo 46
Rekabet Kurumu Kız Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yanıtları

Görüşler	F	%
Kayı boyu İYİ	2	7
Toplam	2	7

Verilen yanıtlar incelendiğinde bu maddeye katılım oldukça azdır. Öğrencilerin ikisi “kayı boyu İYİ” ifadesinde bulunmuştur. Ancak Osmanlı armasındaki şekiller göz önünde bulundurulduğunda İYİ sembolünün bulunmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin popüler dizilerden etkilendiği yorumu yapılabilir.

Tablo 47
Kop Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	F	%
Terazi, eşitlik	5	16
Silah, güç	2	6
Hilal Türklük ve İslamiyet	2	6
Toplam	9	28

Öğrencilerden gelen cevaplara bakıldığında bir öğrenci “Osmanlı armasında bayrak, terazi vardır. Terazi, eşitlik anlamına geliyor. Silah, gücü simgeler. Hilal Türklüğü ve İslami simgeler.” açıklamasını yapmıştır. Bir diğeri “Adalet, din, terazi, askeriye, barış” demiştir. Diğerleri de “Terazi adaleti temsil eder.”, “Terazi adaletli bir devlet olduğunu gösterir.” ve “Terazi adaleti simgeler. Hilaller Türklüğü ve İslami ifade eder.” şeklindedir.

Tablo 48
Şehit Sebahattin Bozo Anadolu Lisesi’ndeki Öğrencilerin Yorumları

Görüşler	F	%
Terazi, eşitlik	6	27
Silah, kılıç, mızrak güç	1	5
Toplam	7	32

4 öğrenci “Terazi adalet; kılıç mızrak vb. savaşın gücünü temsil eder.” derken 2 katılımcı “Armadaki terazi adalet anlamına gelir.” ifadesinde bulunmuştur.

Bayburt Milli İrade Anadolu Lisesi’nde araştırmaya katılan öğrenciler en fazla %60 fikrim yok yanıtını vermiştir. Katılımcıların verdiği diğer yanıtlar da %20 katılıyorum, %12 kesinlikle katılmıyorum ve %8 tamamen katılıyorum şeklindedir. Hiçbir öğrenci herhangi bir yorumda bulunmamıştır.

“Ülke, bölge, kent, dağ, ırmak vb. adların anlamlarını ve bu adların nereden geldiklerini merak edip, araştırabilirim.” maddesine yönelik Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ndeki öğrencilerin yorumlarına bakıldığında bir kişi “Mesela Türkiye fazlalığı Türk toplumundan oluştuğu için Türkiye adını almıştır. Uludağ büyük bir dağ olduğu için ulu ismini almıştır.” yorumunda bulunmuştur.

Bayburt Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde araştırmaya katılan öğrenciler bu maddeye en fazla %48 ile fikrim yok demiştir. İki öğrencimin yorumları ise sırasıyla şöyledir:

“Kurban pınar: kurban isminde bir erkek Pınar isminde de bir kadın varmış. Köyün ileri gelen bir ailesi olduklarından isimlerini köye vermişlerdir.”, “Tokat’taki Başçiftlik ilçesi Beşhane’den Başçiftlik oluşmuş. Eskiden 5 hane yani 5 ev bulduktan sonra o bölgede büyüme olmuş. Bu sayede günümüzde Başçiftlik olmuştur.”

Bayburt Fen Lisesi’ndeki katılımcıların vermiş olduğu yanıtlardan biri “Çoruh kaynaktan çıkan suyun bir kanala denize iletilmesini sağlayan su birikintisidir.” ve ikincisi “Gümüşhane eski zamanlarda bolca altın ve gümüş madeni çıkarıldığı için bu da almıştır.” sonuncusu da “Kanlı Çoruh ismi çok insan boğulduğu için denilir.” şeklindedir.

Bayburt Kız Anadolu ve İmam Hatip Lisesi’nin öğrencilerinden ikisini yorumları da “Aslan dağı önceden aslanlar yaşarmış nesli tükenince adları kalmış.” ve “Seydiyakup köyü adını iki şehit olan Seyit ve Yakup’tan alır.” şeklindeki ifadelerdir.

Bayburt Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde bu maddeye olumlu anlamda katılım oldukça azdır ve yalnızca bir öğrenci “Köyümün adı Beşpınar Köyü. Adını köyde bulunan 5 pınardan alır.” yorumunda bulunmuştur.

Bayburt Milli İrade Anadolu Lisesi’nde yalnız bir öğrenci “Bizim köyde dağların farklı adları vardır. Bunlardan birisine Kilisenin dağı deriz. İsmi köyde bulunan tarihi Kiliseden alır. Kilise Bayburt’taki tek kilisedir.” yorumunda bulunmuştur.

Çoruh Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde iki öğrenci “Şehit Osman Dağı; çok eski zamanlarda şehit olan bir askerin oraya gömülmesi ve sonradan şehitlerin burada yatmasıdır.” yanıtını verirken bir öğrenci de ülkenin tanımını yapmıştır.

Korkut Ata Anadolu Lisesi’nde araştırmaya katılan öğrencilerin ilgili madde için yaptıkları yorumlar sırasıyla şöyledir:

“Duduzar o köyde dudu kuşu varmış.”, “Bir köye kral gelmiş ve onun tahtı olmuş sonra bizim köy taht olarak kalmıştır.”, “Kaleardı mahallesi kalenin hemen altında olduğu için bu ismi almıştır.”, “Bayburt eski ismi Bayyurt zengin yurt demektir.”, “Köyümün ismi Kavaklı köyü ve köyümün ismi şuradan geliyor. Çok zaman önce köyümüzün oradan bir asker topluluğu geçiyormuş ve peşlerinde teröristler varmış ve demişlerki “Allahım bizi ağaca çevir. Ve orada ağaç oluvermişler. Ve askerlerden orman olmuş.” ve bir öğrenci ise kent, ülke ve ırmak gibi kavramları açıklamışlardır.

Rekabet Kurumu Kız Anadolu Lisesi’ndeki katılımcıların 6’sının yorumları sırasıyla verilmiştir. Bahsi geçen maddeye verilen cevaplar şöyledir;

“Çok büyük toprak kaya bulunmaktaydı. Bu yüzden köye pulur denilmiş.

Eskiden insanlar toprak kayaya pulur dermiş.”, “Dağlar özelliklerine göre isimlendirilir. Örneğin volkanik dağlar volkan patlamaları olduğu için volkanik dağ denilir. “, “Dikmetaşın önceden bir gavurun mal yığını olup daha sonra da Allah tarafından taş kesildiği efsanelerimizde yer almaktadır. “, “Güller Dağı: o dağda güller yetiştiği için bu isim verilmiştir.”, “Kopsuyu diye bir yer var o yerin suyu kop dağından geldiği için o yere Kopsuyu adını vermiştir.”, ” Gülle isimli dağın önceden savaş sırasında çarpan taşların oluşturduğu söylenir.”

Kop Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinden 8’i bu madde için fikirlerini belirtmiştir. Öğrencilerin yorumları şöyledir;

“Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün isminin verildiği İzmir’deki caddeyi araştırdım.”, “Erzurum’un yerinde eskiden Ermaniler bulunuyormuş. Onlar Erzurum diye adlandırmış sonra değişiklikler olmuş günümüzdeki ismini almıştır.”, “Bayburt’taki Şehit Sebahattin Bozo Lisesi adını şehit olan bir askerden alır.”, “Ozansu köyü suyu bol olduğu için su koymuşlar. Bir de şair Celali Babanın köyü olduğu için ozan kelimelerini almıştır.”, “Amerika’yı ismi America olan biri bulmuştur.”, “Bayburt önceden çok zengin olduğu için Baykent denirmiş. Sonradan adı böyle olmuş.”, “Bayburt Sakızlı köyü adını dağda biten bitkilerdeki sakızlardan almaktadır.”, “Mesela Bayburt’ta bir köyün yılanları meşhur olduğu için Yılanlı köy adını almıştır. Tuz Gölü Ve Ferhat Şirin Dağları gibi.”

Şehit Sebahattin Bozo Anadolu Lisesi’nde araştırmaya katılan öğrencilerden yalnız bir kişi fikrini belirtmiştir. O da “Irmak su akıntısı.” şeklinde bir ifadedir.

“Kimya dersinde öğrendiğim bir metodu tarih dersindeki uygun bir etkinlikte de uygulayabilirim.” maddesine yönelik araştırmaya katılan öğrencilerin %40,5’i bu maddeye fikrim yok yanıtını verirken bunu sırayla; katılıyorum (%16,9) tamamen katılıyorum (%14,2), katılmıyorum (%13,9) ve kesinlikle katılmıyorum (%12,8) yanıtlarını takip ettiği görülmektedir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin farklı derslerdeki konuları birbiriyle ilişkilendirerek dersler arasında korelasyonel bir bağ kuramadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tartışma-Sonuç-Öneriler

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve yorumlar neticesinde ortaya çıkan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Öğrencilerin yorumları incelendiğinde birbirinden bağımsız okullardaki 7 öğrenci “arkeoloji kazı birimidir.” şeklinde yazmıştır. “Bilim” değil “birim” ifadesini kullanmışlardır. Birbirinden farklı okullarda olmaları ve derslerine farklı öğretmenlerin bulunmaları aralarında ilişki kurulmasını zorlaştırmıştır. Bu durumda çocukların

anlam karmaşası yaşadıkları kabul edilebilir. Katılımcılar edebiyat ve tarih arasında ilişkiyi Orhun abideleri, Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakayık, Divan-ı Hikmet gibi konularla bağdaştırmıştır. Öğrencilerin günlük yaşamda kullandıkları paraların en fazla rengine dikkat ettikleri belirlenmiştir. Sonrasında da paraların arkasında bulunan resimlerden en çok dikkatlerini çekenin 5 TL'deki Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı ve 10 TL'nin arkasındaki Prof. Dr. Cahit Arf 'dır. Öğrenciler ferman, şer'iyye sicilleri ve berat gibi kavramları genelde doğru açıklayamamış ve günümüzde herhangi bir karşılığının olduğunu söyleyememiştir. Osmanlı tarihi 10. sınıfın konusu olmakla birlikte 9. sınıf ders kitabında mevcut konuda heraldik bilimi için Osmanlı arması fotoğrafı kullanılmıştır. Öğrencilerden armadaki şekillerin ne olduğu ve bu şekillerin hangi anlamlara geldiği yöneltilmiştir. Verilen cevaplar arasında en çok "Terazi eşitlik demektir." ifadesi kullanılırken diğer yanıtlar arsında silah, kılıç, hilal de söylenmiştir. Ancak bazı öğrenciler armada İYİ sembolü olduğunu belirtmiştir. Bunun sebeplerinin arasında çocukların popüler dizlerden etkilendiğinin yorumu yapılabilir. Öğrenciler "ülke, bölge, kent, dağ, ırmak vb. adların anlamlarını, nereden geldiklerini merak edip araştırmayı tercih eder mi? "sorusuna ise genelde yaşadıkları çevrede gördükleri şeyleri açıklamaya çalışmışlardır. Öğrenciler en çok yaşadıkları köylerin adlarının anlamlarını ailelerinden duydukları kadarıyla yazmışlardır. Bazı öğrenciler ise yukarıdaki kavramaların ne olduklarını yazmaya çalışmışlardır. Katılımcılar kimya dersinde öğrendikleri metodu tarih dersinde uygun bir etkinlikte uygulama durumlarına yönelik neredeyse hiç yanıt vermemiştir. Olumlu anlamda en az katılım bu soruya olmuştur.

Güllü (2010), lise I-II tarih kitaplarında içerik sorunlarına değinerek üç örnek üzerinden çözüm önerileri sunmuştur. 9. sınıf tarih ders kitabındaki ilkçağ uygarlıkları adlı konu için farklı dersler ile konular arasında ilişki kurulabileceğini söylemiş ve daha kalıcı öğrenmelerin sağlanacağını örneklerle göstermiştir. Örneklerden birkaç tanesi şöyledir; Bilginin fazlalığından ziyade birbiriyle bağlanmış konular birbiriyle bütünlük oluşturur. Perslerin ülkeyi eyaletlere ayırarak yönetmesinin sonraki dönemlerde Roma, İslam Devleti, Büyük Selçuklular, Osmanlılar tarafından değişik şekillerde kullanıldığı belirtilmelidir. Hatta bu uygulamanın günümüz il idarelerinin kökeni olduğu İlköğretim sosyal bilgiler dersiyle bağlantı kurularak aktarılmalı, önceki ve sonraki üniteler hakkında fikir verecek şekilde konular somutlaştırılarak aktarılmalıdır.

Ayrıca Safran'ın (2006), Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler adlı kitabında tarih öğretiminden istenilen sonucun alınabilmesi, ilköğretimden üniversiteye kadar her öğretim basamağında okutulan tarih dersi programlarının birbiriyle bağlantılı olmasını gerekliliğinden bahsetmiştir. Örnek olarak da bir matematik, bir fizik programı gibi her tarih programı da kendinden bir önceki programın devamını, bir sonraki

programın da başlangıcını, yani alt yapısını oluşturacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Araştırma bulgularına göre şu genel önerilerde bulunulabilir:

1.Öğretmenlere derste ilgili etkinlikler için somut örneklerin öğrenciler tarafından verilmesini ve sınıf ortamında tartışmalara olanak verilerek süreçte öğrenciyi aktif tutulması önerilir.

2.Öğrencilerin kalıcı öğrenmeler sağlanması için müze gezileri, alan gezileri düzenlenilmesi öneriler. Bulunulan çevrede gezilere imkân olmaması halinde de teknolojiden yararlanılarak sanal geziler ile öğrencilere sunumlar yapılabilir. Özellikle Anadolu Medeniyetler Müzesi öğrencilere mutlaka gösterilmelidir.

3.Bir savaşın tarihinin ve sonucunun öğrencilere soru olarak yönlendirilmesi öğrencinin ezber yapmasına sebep olacak ve öğrencinin düşünme becerilerine engel olacaktır. Ancak tarih dersinde öğrencilerin karşılaştırma, değerlendirme, tahmin etme becerilerini geliştirilmesi için farklı disiplinlerdeki konular ile eş güdümlü etkinlikler düzenlenebilir.

4.Etkinlikler içinde sunulan görsellerin ve soruların 9. Sınıftaki konular ile bağlantı olması öğrencinin ileriki ünitelerdeki konuların öğrenilmesini kolaylaştırılacağı düşünülmektedir. Örneğin istatistiki veriler için 9. sınıf konularından yararlanmak daha doğru olacaktır.

5. Tarih ile ilişkili bilimlerin dersler arasında korelasyonunun sağlanmasında diğer branştaki öğretmenlerin bilgi ve tecrübesinden yararlanılması önerilebilir. Örneğin bir bölgenin topografyasının savaşlar, göçler, ticaret ile bağlantısı noktasında tarih ve coğrafya öğretmenleri etkileşimde bulunabilir.

6. Araştırmadan elde edilen verilere bakıldığında öğrencilerin kavramların anlamlarını bilemeyerek bunlar için de uygun örnekler veremedikleri görülmüştür. O halde kavram haritaları kullanılarak öğrencilerin de kendi örneklerini verip yorum yapmaları sağlanmalıdır. Ayrıca öğrencilerin diyokronizm yapmalarına olanak verilmelidir. Böylece öğrencilerin günümüz ile geçmiş arasında daha anlamlı bağlar kurabileceği kabul edilebilir.

7. Tarih ile ilişkili bilimler konusunda verilen etkinlikler ve görseller süreçte daha çok öğrenciyi aktif hale getirmelidir. Örneğin heraldik için Osmanlı arması seçilmiştir. Ancak arma için açıklayıcı bilgiler yeterli değildir. Arma üzerindeki şekillerin ne olduğu belli olması bir yana şekillerin ne anlama geldiği belirtilmemiştir. Öğrenciler için görsel kısım net ve açıklayıcı olmamıştır. Bu durum öğrencilerin derse önceden hazırlanarak gelmesine olanak sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Arseven, A. (2004). Anket hazırlama. Ankara: Gündüz.
- Böke, Kaan, (2014). Sosyal bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Dosse, F. (2007).Ufalanmış tarih (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Geray, Haluk, (2011). Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş İletişim Alanından Örneklerle. Ankara: Genesis Kitap.
- Gulbenkian Komisyonu, (1996). Sosyal bilimleri açm (Ş.Tekeli, Çev.). İstanbul: Metis.
- Güllü Hüseyin Avni, LiseI-II Tarih Kitaplarında İçerik Sorunları Ve Üç Örnek Üzerinden Çözüm Önerileri, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (<http://sbe.gantep.edu.tr>) 2011 10(11):401-416, ISSN:1303-0094
- Kütükoğlu, S.M. (1997). Tarih araştırmalarında usul. İstanbul: Kubbealtı.
- Kıncal, R. (Ed.).(2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel.
- Memiş, E. (1996). Tarih metodolojisi. İstanbul: Öz eğitim.
- Langlois, Ch. V. & Seignobos, Ch. (2010).Tarih tetkiklerine giriş (G. Ataç,Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özçelik, İ.(2001). Tarih araştırmalarında yöntem ve teknikler. Ankara: Gündüz.
- Safran, M. (Ed.).(2006).Tarih eğitimi makale ve bildiriler. Ankara: Gazi.
- Şimşek, A. (Ed.).(2011). Tarih nasıl yazılır?. İstanbul: Tarihçi.
- Vurgun, A. (2012). Tarih nasıl öğretilir?. turkegitimsen.dergipark.gov.tr/download/article-file/59584 sayfasından ulaşılmıştır.